

Eland in het water. Foto Canva-DonFink

Rewilding: in de toekomst gekeken (slot)

Tekst Henk van der Scheer

Rewilding beoogt ruimte te bieden aan natuurlijke processen, zowel natuurlijke als abiotische, zoals overstromingen. Grote rewilding-projecten zien we vooral in het buitenland. Nederland is daar eigenlijk te klein voor. In ons land gaat het meer om deelprojecten. In de toekomst zal in toenemende mate rekening moeten worden gehouden met klimaatverandering. Dat wordt één van de sleutelfactoren voor het imkeren (Neumann en Straub, 2023). Klimaatverandering heeft gevolgen voor de huidige landschappen. Dieren die zich aanpassen aan het veranderende klimaat zullen blijven, maar anderen zullen verdwijnen en soorten van elders, zoals de eland, zullen naar ons land komen.

Evolutie bepaalt toekomst

De huidige problemen met klimaatopwarming, stikstofdeposities in natuurgebieden, verdroging van gronden en stijging van de zeespiegel hebben hun invloed op de biodiversiteit, met name in natuurlijke gebieden. Behoud van de huidige levensgemeenschappen en populaties zal in een aantal gevallen niet mogelijk zijn. Uit ecologisch onderzoek weten we dat er evolutie is van populaties van soorten. Evolutie is er altijd al geweest. Soms verloopt evolutie snel, soms langzaam. In de natuur

kan het duizenden, zo niet miljoenen jaren duren voordat er veranderingen worden gezien. In het laboratorium gaat het soms veel sneller. Zo stelden Gervasi en Schiestl (2017) in het lab drie groepen bloeiende raapzaadplanten (*Brassica rapa*) bloot aan elk een andere bestuiver: aardhommels (*Bombus terrestris*), pyjamazweefvliegen (*Episyrphus balteatus*) of de hand van de onderzoekers. De nakomelingen van deze planten kregen telkens precies dezelfde bestuiver toegewezen als de ouderplanten, en de nakomelingen

gen die daar vervolgens uit voortkwamen eveneens. Al na negen generaties waren er aanzienlijke verschillen tussen de planten bestoven door hommels of door zweefvliegen.

De huidige natuurbescherming die focust op behoud van alle soorten, is in de nabije toekomst dan ook niet houdbaar. Dan zal er overgestapt moeten worden naar (deels) rewilding met de focus op ecosystemen waarin bepaalde soorten een sleutelrol zullen vervullen. Het is wel aan te bevelen om die overstap in Europees verband te maken, compleet met nieuwe wet- en regelgeving. De huidige wetgeving in ons land is gebaseerd op de Vogelrichtlijn (uit 1979) en de Habitatrichtlijn (uit 1992) van de Europese Unie. Nederland heeft die richtlijnen omgezet in nationale wetgeving via de Wet Natuurbescherming. Die Wet is op 1 januari 2017 in werking getreden en vervangt sindsdien de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet, en de Boswet. Op 1 januari 2024 is de Natuurbeschermingswet is op zijn/haar beurt opgegaan in de Omgevingswet. Ze bevat regels voor de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten en de belangrijkste natuurgebieden in Nederland. Daarnaast bevat de wet onder meer bepalingen over de jacht en over houtopstanden.

Dreihenksmossel. Foto Canva melg-photography

Verdwijnen

Het is van alle tijden dat er soorten ontstaan en uitsterven. Dat laatste gaat soms in golven.

Zo kennen we uit het verre verleden vijf of zes uitstervingsgolven die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het uitsterven van naar schatting 98% van alle beschreven soorten (Green e.a., 2022; Van der Scheer, 2022). Het verdwijnen van soorten en het veranderen van landschappen is tegenwoordig vooral te wijten aan de mens.

Een ecotoop (landschapselement) is het kleinste, ecologisch nog onderscheidbare gebied in een ecologisch classificatiesysteem van landschappen. Voorbeelden van een ecotoop zijn een beek, een houtwal, een wegberm, een sloot, een bos, een moeras en een weiland. De mate van beïnvloeding door de mens bepaalt de natuurlijkheid van de ecotoop, maar ook van het landschap waarvan ze de samenstellende onderdelen vormen. Zo kan er onderscheid gemaakt worden tussen natuurlandschap en cultuurlandschap, met als tussenvorm de verschillende gradaties van een halfnatuurlijk landschap, zoals een heideland.

Soortenarmoede

Door de ligging van Nederland in Europa en het veelvuldige verkeer is er een regelmatige aanvoer van nieuwe soorten die zich soms met enig succes als exoot kunnen vestigen. Voorbeelden zijn de halsbandparkiet en de drie-hoeksmossel. In enkele gevallen zijn dat invasieve soorten die een plaag vormen, zoals de Japanse duizendknoop en de reuzenbalsemien. Veel soorten die hier voorkomen zijn bijna allemaal relatieve nieuwkomers (van na de IJstijden); zoals konijn, fazant en tamme kastanje. Geregeld wordt geprobeerd om soorten die recent zijn verdwenen, zoals het korhoen op de Sallandse Heuvelrug, opnieuw te introduceren. Soms zijn die acties succesvol zoals in het geval van de raaf, de bever en de otter. Anderen hebben zich hier op eigen kracht gevestigd, zoals de zeearend en de wolf en het wachten is op de lynx en de eland. Overigens is Nederland geen onbekende voor de eland. "Duizend jaar geleden liepen elanden hier nog rond", aldus ecooloog Leo Linnartz van stichting ARK Natuurontwikkeling.

Bijen in een boom. Foto Canva by-nicolas

Nederland kent een relatieve soortenarmoede (geringe biodiversiteit) in vergelijking met bijvoorbeeld een land als Italië. Die soortenarmoede is terug te voeren op de IJstijden in het noorden van Europa gedurende de periode van het Pleistoceen. De verklaring voor het blijvend optreden van die soortenarmoede is gelegen in het intensieve grondgebruik door landbouw en in versnippering van het leefgebied door de infrastructuur, industrie en verstedelijking. Ook spelen luchtvervuiling, bodemverontreiniging, overbemesting en verdroging een rol. In de natuurgebieden is daarentegen nog wel een grotere biodiversiteit te vinden, zoals in de Natura 2000-gebieden en in gebieden van natuurbeschermingsorganisaties.

De terugkeer van sommige roofdieren als de wolf en de lynx is controversieel, omdat ze de handelwijze van de mens in de weg zitten. Als er niet genoeg prooidieren zijn, dan stappen deze soorten over op gehouden dieren. Reden voor veel mensen om de mogelijkheid te willen hebben om de uitbreiding van populaties roofdieren te beperken door vangen en verplaatsen van individuen of populaties te beperken door afschot, net zoals dat nu gebeurt met populaties van grote grazers in de Oostvaardersplassen.

Honingbij op Japanse Duizendknoop. Foto Abe Maaijen

Besluit

Hiermee ben ik, deels samen met Delphine Panziera, aan het einde gekomen van de serie over Verwildering. De discussie en ontwikkelingen betreffende verwildering zullen nog wel een tijdje doorgaan. Om voor imkers positief af te sluiten: het aantal wilde honingbijvolken zal toenemen in diverse bosrijke landschappen, zoals in de VS is beschreven door McAfee (2024). Die toename heeft te maken enerzijds met het dikker worden van de bomen als een ander bosbeheer, minder snel rooien, wordt ingezet en anderzijds met het in toenemende mate houden van varroa-weerbare volken. Zwermen daarvan zullen zich staande kunnen houden in de natuur. Dit jaar runt Bijen@wur voor het eerst drie bevruchtungsstations met varroa-weerbare volken die darren moeten leveren voor de bevruchting van jonge koninginnen. Dat is nodig zolang er in de natuur nog onvolgende varroa-weerbare volken zijn. ●

Literatuurlijst zie aanvullingen op de NBV-site: bit.do/aanvullingen-bijenhouden

